

Vositova Mahpora

*Namangan viloyati, Uchqo'rg'on tumani, 11-sonli
umumta'lim maktabi boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi*

Korreksion faoliyat haqida fikr yuritkanimizda ta'stlab uning mazmuniga to'xtalib o'tishimiz lozim. To'liq holda korreksion faoliyatning mohiyati "Korreksion pedagogika" (Maxsus pedagogika) fani negizida ochib berilgan. "Korreksion pedagogika" (Maxsus pedagogika) pedagogic turkum fanlar orasida alohida o'rin tutadi. "Korreksion pedagogika" (Maxsus pedagogika) – rivojlanishda jismoniy yoki psixik kamchilikka ega, maxsus individual tarbiyalash va o'qitish metodlariga asoslangan, imkoniyatlari cheklangan bolalarni rivojlantirish jarayonini boshqarishni o'rganuvchi fan. Ushbu fan jismoniy va aqliy rivojlanishda orqada qolgan bolalarni parvarishlash, ularga individual ta'lim berish, tarbiyalash orqali ularni rivojlantirish masalalarini o'rganadi

.Maxsus pedagogikaning muhim sohalari mavjud ular; surdopedagogika va surdopsixologiya (Eshitish qobiliyati buzilgan bolalarni rivojlantirish, o'qitish va tarbiyalashni o'rganadi,

Tiflopedagogika va tiflopsixologiya(ko'rish qobiliyati buzilgan bolalarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishni o'rganadi.

Oligofrenopedagogika va oligofrenopsixologiya (aqli zaif bolalarno o'qitish , tarbiyalash va rivojlantirishni o'rganadi.

Logopediya va nutqiy buzilishlar psixologiyasi (nutqida nuqsonlar bo'lgan o'qitish, tarbiyalsh va rivojlantirishni o'rganadi).

Maxsus pedagogika va maxsus psixologiya (tayanch-harakat apparatining murakkab nuqsonlarini o'rganadi).

Maxsus pedagogika uzoq yillar davomida pedagogika oliy ta'lim muasssalarining "Defektologiya" (yunoncha "defectus-nuqson" kamchilik, "logos" fan, ta'limot) fakultetlarida o'qitilib kelingan. Zamonaviy sharoitda "Macsus pedagogika" fani "Inkyuziv ta'lim" degan nom bilan ham atalmoqda. Inkyuziv ta'lim (ing."inclusion"- o'z ichiga olish ,kiritish uyg'unlashtirish) davlat siyosati bo'lb, nogironligi yoki boshqa sabablar tufayli (tarbiyasi og'ir yetim bolalar turli xil kasalliklarga chalingan , ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarni sog'lom tengdoshlari bilan birga umumta'lim muassasalarida o'qitish va tarbiyalashni ko'zda tutadi.

Korreksiyalash va uning ustuvor yo'nalishlari mavjud bo'lib ular umumiy o'rta ta'lim maktablarida pedagogik jarayonida o'quvchining o'qishi va xulqi bilan bog'liq salbiy holatlarni bartaraf etishda o'qituvchi, maktab psixologi, tibbiyot xodimi tomonidan korreksion faoliyat tashkil etiladi. Korreksion faoliyat asosini korreksiyalash tashkil qiladi. Korreksiylash (pedagogik tuzatish)- o'quvchi shaxsida kuzatilayotgan

og'ishlarni tashxislash asosida ularni bartaraf qilishga qaratilgan maxsus hamda umumiy pedagogik chora tadbirlar tizimi: Sabablarni tashxislash asosida o'quvchi shaxsida kuzatilayotgan og'ishlarni bartaraf etishga qaratilgan harakat ; maxsus hamda umumiy pedagogik chora tadbirlarni ko'rilishi.

Korreksion faoliyat haqida fikr yuritganimizda –pedagogok uslub, tibbiy choralardan iborat maxsus tizim yordamida anomal bolalarning psixik va jismoniy rivojlanish kamchiliklarini qisman yoki to'liq tuzatishga qaratilgan pedagogik faoliyatdir. O'z mohiyatiga ko'ra korreksiyalash mustaqil pedagogik hodisa hamda maxsus harakatlar tizimi sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, korreksiyalash muayyan pedagogik hodisaga yondashish asosida to'liq yoki qisman amalga oshiriishi ham mumkin . Aksariyat holatlarda korreksiyalash yaxlit pedagoik hodisaga nisbatan amalga oshiriladi va bunda ko'p omillikni inobatga olinadi. Korreksiyalashning ustuvor tamoyillarini quyidagilar tashkil qiladi.

Tuzatish va rivojlanish birligi; O'quvchi shaxsini rivojlantirishni tashxislash va tuzatish birligi; O'quvchilarning individual xususiyatini inobatga olish tamoyili; O'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi yosh birligi; Pedagogik tuzatishni izchil amalga oshirish tamoyili; “Yuqoridan pastgacha” tuzatish tamoyili. (L.S.Vigotskiy).

Tuzatish va rivojlantirish birligi tamoyiliga ko'ra pedagogik tuzatishning zarurligi haqidagi qaror faqat o'quvchi shaxsi rivojlanishining ichki tashqi sharoitlarini psixologik – pedagogik tahlil qilish asosida qabul qilinadi.

O'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi yosh birligi tamoyiliga ko'ra o'quvchiga uning Yoshi rivojlanishi nuqtai nazaridan individual yondashuvni bildiradi.

O'quvchi shaxsinitashxislash va tuzatish birligi tamoyiliga ko'ra tuzatish shlari mavjud muammolarni faqat o'quvchining keying “rivojlanish hududi”ni uning o'ziga xosligi asosida kelib chiqadigan keying ehtimoliy rivojlanishini bashoratlash yaxlit holatda tashxislash hamda baholashdan iboratligini anglatadi. Pedagogik tuzatish va rivojlanish bir-biri bilan uzviy bog'liq. Zero , pedagogik tuzatishning natijasi o'quvchi shaxsini rivojlantirishni anglatadi.

Pedagogik tuzatishning izchil amalga oshirish tamoyilida o'quvchining faolligi uni rivojlantirishda asosiy harakatlantiruvchi kuchdir. Shu sababli o'qituvchi , psixolog hamda ota-onalarozaro hamkorlikda o'quvchini ma'lum faoliyat turlariga jalb qilish, undan faollik ko'rsatishni ta'minlash orqali psixologik-pedagogik tuzatish tashkil etish zarur. Ushbu tamoyil maqsadga erishishning samarali yo'l, metod vositalarini tanlash muhimligini anglatadi.

O'quvchining individual xususiyatini inobatga olish tamoyilida har bir o'quvchining ichki imkoniyatlarini aniqlash asosida pedagogik tuzatish ishlarini rejalashtirish , amalga oshirish lozimligini belgilab beradi. Tamoyilning mohiyatiga ko'ra o'quvchilar bilan psixologik-pedagogik tuzatish olib boriladi o'quvchilarga “ikkinchi toifali o'quvchilar” singari munosabatda bo'lmaslik kerak. Shundagina ularda kuzatilayotgan “ta'limiy og'ish” ni bartaraf qilish mumkin.

“Yuqoridan pastgacha” tuzatish tamoyili. O’qituvchi va psixologningdiqqati o’quvchining “ertangi rivojlanishii”ga qaratilishi lozim. Shunga ko’ra, bordi-yu pedagogik tuzatishning maqsadi “pastdan” boshlangan, ya’ni quyi ko’rsatkichlarga tayanilgan bo’lsa, u holda uning mazmunini o’quvchilarning “keyingi rivojlanish hududi”ni shakillantirish tashkil qiladi. O’quvchi tomonidan erishilgan natijalarni o’rganish va baholash uning keyingi rivojlanish hududini “yuqoridan pastgacha” tamoyili bo’yicha tuzish maqsadga muvofiq bo’ladi. Korreksion faoliyat quyidagi yo’nalishlarda amalga oshiriladi: o’quvchining ijtimoiy muhitga moslashtirish, o’quvchining ita’lim jarayoniga moslashtirish, o’quvchida ijtimoiy faollikni rivojlantirish, o’zlashtira olmaslik sabablarini aniqlash va ularni bartaraf qilish, o’quvchida fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, nutqidagi nuqsonini bartaraf qilish, nutq boyligini oshirish, xulqidagi kamchiliklarni tuzatish, o’quvchi o’sayotgan oiladagi nosog’lom muhitni bartaraf qilish va oilaga ijtimoiy yordam ko’rsatish choralarini belgilash.

. **Fanlarni o’zlashtira olmaslik va uni korreksiyalash (pedagogik tuzatish).** Pedagogik tuzatish o’quvchi shaxsida kuzatilayotgan ma’lum xususiyatlarni sinfdan yoki darsdan tashqari sharoitlarda pedagogik ta’sir ko’rsatish orqali to’liq yoki qisman o’zlashtirishga qaratilgan pedagogik faoliyat tizimi sifatida e’tirof qilinadi. Umumiy o’rta ta’li maktablarida o’zlashtira olmaslik tushunchasi negizida ikki holat: o’quv fanini o’zlashtira olmaslik, ijtimoiy xulq ko’nikmalarini o’zlashtira olmaslik tushiniladi. Har ikki holatda ham bevosita korreksiyalash(pedagogik tuzatish)ga qaratilgan maqsadli pedagogik faoliyatning tashkil etilishini taqazo qiladi.

Fanlarni o’zlashtira olmaslik- o’quvchi tomonidan qayd etilgan natijalarni ta’lim, didaktik hamda DTS talablariga mos kelmasligi.

Odatda fanlarni o’zlashtira olmaslik o’quvchining o’qish, hisoblash, tahlil qilish va sintezlash qobiliyatini pastligi, mantiqiy fikrlay olmasligi,

Psixolog A. Gelmontning fikriga ko’ra fanlarning o’zlashtira olmaslik-o’quvchining murakkab va ko’p qirrali faoliyati bo’lib, uni to’liq o’rganish uchun turli xil yondashuvlar talab qilinadi. Qolaversa fanlarni o’zlashtira olmaslik-o’quvchilarning mavjud tayyorgarligi maktabning majburiy talablarini bajarishga, bilim, rivojlanishning amaliy ko’nikma va malakalarini o’zlashtirish ijodiy faoliyat tajribasini shakillantirish, ijtimoiy munosabat malakalariga mos kelmasligini ifodalaydi. O’zlashtirmovchilikni o’z vaqtida payqash va barcha elementlarini bartaraf qilish uning oldini olishga yordam beradi. Maktablarda fanlarni o’zlashtira olmaslik ko’p hollarda boshlang’ich sinflarda uchraydi. Sabab ko’pchilik o’quvchilar maktabga psixologik jihatdan tayyor emasligidir.

Fanlarni yaxshi o’zlashtira olmaydigan o’quvchilarning asosiy tiplari:

O’qishga ijobiy munosabatda bo’lgani holda fikrlashqobiliyati past (diqqat, xotira, tafakkur sust rivojlangan, bilish ko’nikma, malakalari va boshqalar yaxshi shakllanmagan) o’quvchilar;

O'qishga munosabatiqisman yoki to'liq salbiy, biroq, fikrlash qobiliyati yuqori bo'lgan o'quvchilar;

O'qishga munosabati salbiy, fikrlash qobiliyati past bo'lgan o'quvchilar.

Fanlarni o'zlashtira olmaslikni korreksiyalash (pedagogik tuzatish) o'quvchi tomonidan qayd etilgan natijalarning ta'lim, didaktik, DTS talablariga mos kelmasligini bartaraf qilishga qaratilgan pedagogik faoliyatni tashkil qilish. Anashu maqsadda pedagogik faoliyatni tashkil qilish uchun muayyan shart-sharoitlarning mavjud bo'lishi taqazo qilinadi. Ular: 1. Fanlarni o'zlashtira olmaydigan o'quvchilar bilan ishlash uchun qulay, sog'lom psixologik muhitni yaratish. 2. Bu toifadagi o'quvchilar bilan ishlashda ularni o'qishga bo'lgan motivlarini shakillanganlik darajasini aniqlash hamda hisobga olish. 3. Korreksion faoliyat jarayonida fanlarni o'zlashtira olmaydigan o'quvchilarda o'qishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytirish, shuningdek, ularda o'z-o'zini. O'z imkoniyatlarini yuqori baholash qobiliyatini rivojlantirish. Fanlarni o'zlashtira olmaydigan o'quvchilar bilan ishlash muayyan bosqichlarda amalga oshiriladi.

Asosiy bosqichlar

Pedagogik tashxislash (pedagogik kuzatish, anketa, test, ota-onalar va o'quvchi bilan suhbat asosida birlamchi tashxislash;

Pedagogik **onsilium** (maktab psixologi, fan o'qituvchilari, tibbiyot xodimlari, sinf rahbari maktab rahbariyati ishtirokidagi maslahatlashuv;

Tibbiy tekshirish va tahlil (maxsus psixologik-tibbiy o'rganish va tahlil natijalarini baholash);

Ota-onalar uchun psixologik-pedagogik maslahat (tibbiy tavsifnoma, psixologik-pedagogik yo'riqnoma;

Korreksion-rivojlantiruvchi mashg'ulotlar ("Individual rivojlanish dasturi" asosida pedagogik tuzatishni amalga oshirish);

Pedagogik refleksiya (pedagogik kuzatish, anketa, test, ota-onalar va o'quvchi bilan suhbat asosida ikkilamchi tashxislash

Pedagogik strategiya ("Istiqbolli rivojlantirish dasturi"ni ishlab chiqish negizida navbatdagi pedagogik vazifalarni belgilash.

O'quvchilarda kuzatiladigan fanlarni o'zlashtira olmaslikni korreksiyalashda uni keltirib chiqaruvchi sabablarni o'rganish va o'zlashtira olmaslik darajasini baholash muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ergash G'oziyev "Umumiy psixologiya" Toshkent 2012
2. "Umumiy psixologiya" P.I.I vanov, M.E.Zufarova O'ZBEKISTON FAYLASUFLARI MILLIY JAMIYATI NASHRIYOTI TOSHKENT – 2008.
3. "Korreksion pedagogika va logopediya" Rahmonova V.S Toshkent "IQTISOD-MOLIYA" 2007.

4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" qonuni. Toshkent , 1997y.
5. O'zbekistonda "Kadrlar tayyorlash" milliy dasturi. Toshkent 1997.
6. Inklyuziv ta'lim.- Tuve Djonson Mejregionalnoya programma po obucheniya invalidov (Opereyshn Mersi) Vsemimiy forum po obrazovaniya Zaklyuchitelniy doklad Nyu York, 1990.